

Vanhuusoikeuden asiantuntijoiden verkosto VAASI vaatii turvaamaan iäkkäiden ihmisten oikeudet ulkoiluun, luontoon ja liikkumiseen

Vuonna 2021 vanhustenviikkoa vietetään teemalla *Luonto antaa voimaa*. Vanhuusoikeuden asiantuntijoiden verkosto (VAASI) vaatii iäkkäiden ihmisten oikeuksien turvaamista – myös ulkoiluun, luontoon ja liikkumiseen.

Erityisesti VAASI kiinnittää huomioita:

1. Oikeus ulkoiluun ja liikkumiseen turvattava

Ulkoilu ja liikkuminen on keskeinen osa jokapäiväistä elämää. Myös palveluja tarvitsevilla ikääntyvällä ihmisellä on oikeus liikkumiseen ja ulkoiluun. Vanhuspalvelulain mukaan läkkään ihmisen palvelut on toteutettava niin, että ne tukevat iäkkään henkilön hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä, itsenäistä suoriutumista ja osallisuutta. Iäkkään ihmisen pitkäaikainen hoito ja huolenpito puolestaan on toteutettava siten, että iäkäs henkilö voi ylläpitää sosiaalista vuorovaikutusta sekä osallistua mielekkääseen, terveyttä ja toimintakykyä edistävään ja ylläpitävään toimintaan.

Tutkimusten mukaan liikunta on merkittävä tekijä ikääntyneiden hyvinvoinnissa. Säännöllinen liikunta auttaa paitsi hidastamaan vanhenemisen tuomia muutoksia, myös ehkäisee neurologisia sairauksia, kuten muistisairauksia. Liikunnan ja ulkoilun merkitykset myös mielen hyvinvointiin on todettu. Luontolähtöisistä hoiva- ja hoitotyön menetelmistä (Green Care) on vahvaa näyttöä ikääntyneiden, muistisairaiden sekä ikääntyneiden mielenterveyskuntoutujien hyvinvoinnin ylläpitäjänä ja elämänlaadun edistäjänä.

VAASI vaatii ikääntyneen henkilön oikeuden turvaamista liikkumiseen, luontoon ja ulkoiluun riippumatta asuinpaikasta tai -muodosta. Myös pitkäaikaisen ympärivuorokautisen hoivan yksiköissä asuvilla ikääntyneillä tulee olla yhdenvertainen oikeus liikkumiseen. Tämä sisältää liikkumisen mahdollistamisen ja liikkumisen eri muotojen tukemisen.

2. Oikeus ulkoiluun ja liikkumiseen huomioitava itsemääräämisoikeuslainsäädännön valmistelussa

Oikeus ulkoiluun ja liikkumiseen kytkeytyy vahvasti henkilön itsemääräämisoikeuden toteutumiseen. Perustuslain mukaan kenenkään vapautta ei saa rajoittaa ilman laissa säädettyjä perusteita – ei myöskään ikääntyneen henkilön. Lainsäädännöstämme puuttuvat kuitenkin edelleen vanhustenhuollon rajoitustoimenpiteitä koskevat säännökset. Tämän vuoksi ajoittain vapautta rajoitetaan lainvastaisesti ja myös käytännöt vanhusten vapauden rajoittamisessa vaihtelevat. Vanhustenhuollon toimintakulttuuriin juurtuneita toimintatapoja, jotka tosiasiallisesti rajoittavat asiakkaan itsemääräämisoikeutta, ei myöskään aina mielletä rajoitustoimenpiteiksi. Erityisesti ikääntyneiden ja muistisairaiden ihmisten hoidon ja hoivan yksiköissä tilanne on kestävä. Käytännössä tällä hetkellä vanhustenhuollossa joudutaan laajalti toimimaan ilman soveltuvan lain tukea.

VAASI kannattaa asiakkaan ja potilaan itsemääräämisoikeuden vahvistamista lainsäädännön kehittämisellä sekä hoivatyön toimintatapojen uudistamisella (STM:n tiekartta). Vanhustenhuoltoon sovellettavissa olevaa lainsäädäntöä itsemääräämisoikeuden rajoittamisesta ja kunnioittamisen aktiivisesta edistämisestä on kuitenkin odotettu jo vuosikymmeniä. VAASI vaatii lainsäädännön pikaista uudistamista ja toimintatapojen kehittämisen riittävää resurssointia sekä kehittämistyön vahvaa priorisointia. Uusia säännöksiä kaivataan etenkin muistisairaiden ihmisten itsemääräämisoikeuden edistämiseksi, osallisuuden tukemiseksi ja vanhustenhuollon hoitokulttuuriin liittyvien toimintatapojen muuttamiseksi. Iäkkäiden ihmisten oikeudet ulkoiluun, luontoon ja liikkumiseen on huomioitava itsemääräämisoikeuslainsäädännön valmistelussa.

Vanhuusoikeuden asiantuntijoiden verkostoon (VAASI) kuuluu vanhuusoikeuden tutkijoita, asiantuntijoita ja muita alan toimijoita eri tahoilta. Verkostoa koordinoi Hyvinvointioikeuden instituutti Itä-Suomen yliopistosta. Verkosto vaikuttaa muun ohella ikääntyneiden oikeuksien ja oikeusturvan edistämiseen, lainsäädännön toimeenpanoon, soveltamiseen ja kehittämiseen, vanhuusoikeuden tutkimuksen kehittämiseen sekä lainsäädännön tunnettavuuden edistämiseen. Verkosto viestii vanhuusoikeudellisista teemoista sekä vahvistaa alan toimijoiden välistä yhteistyötä.